

УДК 372.881.111.1

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ

Попельнух Дар'я Андріївна,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, викладач,
кафедра педагогіки та іноземної філології,
Харків, Україна

Анотація: У доповіді визначаються найефективніші засоби формування граматичних навичок англійської мови у студентів.

Ключові слова: автоматизованість, граматичні навички, мовленнєва діяльність, навички та вміння, репродуктивна граматична навичка, стійкість.

Проблема навчання граматиці іноземної мови – це одна з найскладніших та найпоширеніших проблем в методиці викладання іноземних мов. До основних завдань методики навчання англійської мови належать:

- показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах і на цій основі навчити студентів використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;

- ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов як у нашій країні, так і за кордоном;

- розкрити суть складових частин і засобів сучасної методики як науки;

- сформувати у студентів під час практичних занять професійно-методичні вміння, необхідні для плідної роботи в галузі навчання іноземних мов [1, с. 5-7].

Методика як наука тісно пов'язана з концепцією навчального процесу, його основними компонентами, які й складають сукупність об'єктів вивчення та об'єктів дослідження. До основних компонентів навчального процесу належать:

- навчальна діяльність викладача;
- навчальна діяльність студента;
- організація навчання

Без тісної взаємодії всіх трьох компонентів навчального процесу не може бути ефективним, а в окремих випадках стає неможливим.

Як відомо, в історії навчання іноземним мовам питання про роль граматики вирішувалось по-різному. Представники граматико-перекладного методу вважали, що іноземна мова може бути вивчена лише через граматику. Представники прямого методу, навпаки, вважали, що при вивченні іноземної мови зовсім не потрібно займатися граматикою. Це протиріччя викликано різними розумінням терміна «граматика». Тому треба звернути увагу на те, що в лінгвістиці виділяють два значення цього терміну: *граматика як один із основних розділів науки про мову та граматика як граматичний устрій мовлення* [2, с. 11-14].

Граматичний устрій мови може бути засвоєним тільки практично без засвоєння правил про його граматичні явища, як це має місце у рідній мові, однак знання цих правил полегшує та прискорює практичне оволодіння іноземною мовою в складних умовах навчання. Практична направленість у викладанні граматики знаходить своє вираження у відборі граматичного мінімуму. Особливої уваги заслуговує визначення основних компонентів навчання граматичної сторони мовлення, тобто сукупність граматичних навичок. Без вирішення цього питання неможливо методично грамотно планувати процес навчання граматичним навичкам.

У навчанні даного аспекту мовлення можна умовно виділити наступні компоненти:

1. граматичний мінімум – активний, пасивний;

2. об'єктивні труднощі його засвоєння окремою мовленнєвою групою студентів;

3. психологічні характеристики навичок та специфіка їх взаємодії з лексичними та фонетичними навичками у мовленнєвій діяльності;

4. граматичні поняття та явища, які відсутні у рідній мові [5, с. 30].

В умовах навчання ці компоненти методично реалізуються у вигляді особливих одиниць: мовленнєвих прикладів, структурних груп, модельних фраз та ін. і учбово-мовленнєвих ситуацій, які їм відповідають. Тому важливо зрозуміти ті принципи, на основі яких існує методична організація граматичного матеріалу по кожній іноземній мові, яка вивчається, та встановити схожість та різницю між ними. Для цілеспрямованого навчання граматиці важливим є питання про класифікацію граматичних явищ по схожості труднощів їх засвоєння.

Основним джерелом труднощів у засвоєнні граматичного матеріалу є між мовленнєва та внутрішньо мовленнєва інтерференція, студентам необхідно оволодіти прийомами порівняльно-зіставного аналізу граматичних явищ іноземної та рідної мови з метою виявити схожість та різницю у їх формі, значенні та особливості їх використання, а також навчитися робити порівняльний аналіз граматичних явищ рідної мови та іноземної [5, с. 35].

Розглядаючи питання про граматичні навички, необхідно перш за все з'ясувати, як вони визначаються у методичній літературі. Також потрібно виділити їх види, якості, умови формування, уточнити визначення основних понять: «експресивні» та «рецептивні» граматичні навички. Порівнюючи трактовку поняття «граматичні навички», можна визначити їх як стабільно вірні, автоматизовані, ситуативне та контекстно обумовлене використання та розуміння граматичних, тобто морфологічних та синтаксичних,

мовленнєвих засобів у всіх видах мовленнєвої діяльності – експресивної та рецептивної.

По-різному вирішується і проблема послідовності роботи над граматичним матеріалом. Існують різні підходи до цього питання, які мають і схожість, і різницю. При аналізі літератури потрібно звернути увагу на характер трьох етапів роботи з граматичним матеріалом:

- 1) введення нового матеріалу;
- 2) тренування та автоматизація нового матеріалу;
- 3) використання цього матеріалу у різних видах мовленнєвої діяльності.

Якщо говорити про роль знання при формуванні граматичних навичок, можна виділити три моменти:

- 1) знання, які потрібні для розуміння граматичного матеріалу;
- 2) знання, які потрібні для засвоєння цього граматичного матеріалу;
- 3) знання, які потрібні для самоконтролю.

Сформованість репродуктивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та писемній формі. Щоб здійснити свій комунікативний намір, той, хто говорить, або той, хто пише, має спочатку вибрати граматичну структуру, яка б відповідала даній ситуації мовлення. Обрану граматичну структуру потрібно оформити відповідно до норм даної мови. Маються на увазі синтаксичні та морфологічні особливості структури – порядок слів у реченні, форма слів. Вибір та оформлення граматичної структури здійснюються не окремо, не послідовно, а паралельно. Це означає, що засвоюючи форму, студент повинен мати певний комунікативний намір – щось запитати, комусь заперечити, підтвердити або спростувати чиюсь думку, щось попросити тощо – з тим, щоб в його свідомості об'єднувалися комунікативний намір та форма, за допомогою якої він виражається [3, с. 67].

Неабияке значення для репродуктивної граматичної навички має швидкість виконання цих операцій. У сформованому вигляді ці операції повністю автоматизовані. *Автоматизованість* – одна з найголовніших якостей будь-якої навички. Вона передбачає певну швидкість виконання операцій, що входять до навички цілісність мовної дії та її плавність, а також ослаблення напруженості. Завдяки автоматизованості довільна увага того, хто говорить, спрямована на зміст дії, а не на спосіб її виконання.

Другою важливою якістю репродуктивної граматичної навички є її *стійкість*. Як тільки досягнуто автоматизованості у мовних діях з новою граматичною структурою, треба передбачити вправи, де б ця структура вживалася поряд з іншими, раніше засвоєними структурами. Саме тут і виробляється стійкість навички, її опір негативному впливу з боку інших структур, тобто інтерференції [4, с. 7-8].

Крім автоматизованості та стійкості, треба формувати ще й таку граматичну якість репродуктивної граматичної навички, як гнучкість. Для її формування слід використовувати різноманітні ситуації та достатню кількість лексичних одиниць. Навичка формується поступово, поетапно:

- Мета I етапу – ознайомлення студентів з новою граматичною структурою, яку вчитель має продемонструвати в потоці мовлення (на рівні над фразової єдності) у різноманітних, типових для даної структури ситуаціях, а в разі потреби дати відповідні роз'яснення.

- Мета II етапу – автоматизація мовних дій студентів з новими граматичними структурами на рівні фрази.

- Мета III етапу – подальша автоматизація мовних дій студентів з вивченою граматичною структурою на рівні над фразової єдності. Викладач створює ситуацію і дає в разі потреби конкретне комунікативне завдання. Мовні

дії студентів на цьому етапі мають репродуктивно-продуктивний характер [5, с. 7-9].

Таким чином, процес формування репродуктивної граматичної навички починається для студента із сприймання нової структури, продовжується її тренування у репродукуванні та завершується продукуванням, тобто вживанням у коротких висловлюваннях монологічного або діалогічного характеру [5, с. 10-13].

Сформованість рецептивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній та писемній формах. На відміну від репродуктивної граматичної навички, яка передбачає вибір форми відповідно до комунікативного наміру, ситуації мовлення та інших факторів, першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є прийняття звукового або графічного образу граматичної структури. Якщо рецептивна навичка сформована, сприйняття супроводжується розпізнаванням граматичних форм та співвіднесення їх за певним значенням. У процесі формування рецептивної граматичної навички також можна виділити три етапи. На I етапі студенти сприймають нове граматичне явище в контексті, зосереджуючи увагу на його формальних ознаках; на II етапі – вправляються у розпізнаванні та диференціюванні нових граматичних сигналів, співвідносячи їх за певним значенням, або в прогнозуванні синтаксичних структур в окремих спеціально дібраних контекстах; на III етапі ці ж самі операції виконуються у таких контекстах, де нові граматичні структури вживаються в оточенні раніше засвоєних [5, с. 20-21].

Список використаної літератури:

1. Давидова М.А. Деятельностная методика обучения иностранным языкам. – М.: Вища школа, 1990. – 172 с.

2. Ляховицький М.В. Методика викладання іноземних мов. М.: Вища школа, 1981. – 159 с.

3. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

4. Расвська Н.М. Теоретична граматики сучасної англійської мови. – К.: Вища школа, 1976. – 304 с.

5. Складенко Н.К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) // Іноземні мови. – 1995. - № 1. – с. 5-9.

Автор

Попельнух Дар'я Андріївна, викладач кафедри педагогіки та іноземної філології, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, darya.popelnukh89@gmail.com

Тези доповіді надійшли 06 лютого 2017 року.

Опубліковано в авторській редакції.